

Esetlen gyaloglevelész

Timarcha tenebricosa (FABRICIUS, 1775)

Védelmi kategória: Nem szerepel a Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) által felállított, a veszélyeztetett fajokat tartalmazó listában, Magyarországon *nem védett*. A levélbogárfélék (Chrysomelidae) 530 hazai faja közül leggyakrabban a viráglátogató fajokkal találkozhatunk, amint azokon táplálkoznak, párzanak.

A faj életvitele: 13–18 (esetleg 20) mm-es testméretével a legnagyobb termetű hazai levélbogárfaj. Színe fekete, némileg kékes fémfényű, felül a finom recézet miatt zsírfényűen matt. Domború, zömök alakja, sötét színe és lomha mozgása révén kissé a pohos gyászbogárra emlékeztet. Hártyás szárnya hiányzik, ezért röpképtelen. Szárnyfedője alatt a hártyás szárnyak helyén üreg van, ennek köszönhetően bogár jelentős mennyiségű folyadék felvételére képes. A kifejlett egyedekkel leginkább április és június között találkozhatunk különféle gyepekben, réteken, erdőszéleken, nyiladékokban, töltéseken, többnyire nyílt élőhelyeken. A nedvesebb régiókat kedveli, de száraz helyeken is megtalálható. Nappal is látható, azonban főként szürkületkor és sötétedés után aktív. A nappalt többnyire moha vagy kövek közé rejtőzve tölti. Ha megzavarják, vagy megfogják, vörös színű, kellemetlen ízű és szagú, antrakionon tartalmú váladékot bocsát ki a szájnílásán vagy térdízületein, mely a támadók egy részét visszatartja elfogyasztásától. Tápnövényei a galajfélék képviselői, nálunk gyakran a ragadós galaj, míg Németországban leginkább a közönséges galaj. Jellemző ezek mellett a müge- és a keresztfü- fajok fogyasztása. Az esetlen gyaloglevelész hosszú életű, akár két évig is élhet. Imágói telelnek át, a párzás tavasztól őszig folyik.



Az esetlen gyaloglevelész a legnagyobb termetű levélbogarunk, amelyik sötét színe és mérete alapján gyászbogárra emlékeztet (© Farkas Sándor)

A tojásrakás eltérő időszakokban zajlik, a különböző fejlődési stádiumok így egymás mellett is előfordulhatnak. Bár a nőstény viszonylag kevés petét rak le, az utódokról kellőképpen gondoskodik, ugyanis a narancssárga tojásokat elhalt növényi anyagokból, visszaöklendezett gyomortartalomból, ürülékből és talajból készült, gömbszerű burokból ágyazza, majd a tápnövény alá vagy a talajrepedések védelmébe rejti el. A lárvák kikeléséhez téli nyugalmi állapot (diapauza) szükséges, még akkor is, ha a nőstény már májusban lerakta a tojásokat. A kékes- vagy zöldesfekete fémfényű lárvák tavasszal kirágják magukat a védőburokból, és a tápnövényükre másznak, ahol a levelek és a szár anyagával táplálkoznak. A lárvafejlődés nagyjából hat hetet vesz igénybe. A bábozódás már nem a tápnövényen, hanem a talajban, a lárvakamra védelmében zajlik. A báb sárgásbarna, csak közvetlenül a kikelést megelőzően színeződik feketére. A bábállapot egy hónapnál is hosszabb ideig tart, majd júliusban kikelnek a friss nemzedék tagjai, melyek augusztustól kezdenek petéket rakni, miközben az előző generációból származó egyedek is raknak petét.

Elterjedés és állománynagyság: Elterjedési területe nyugaton Spanyol- és Franciaországtól Anglián, valamint Közép- és Dél-Európán keresztül egészen Törökországig és a Kaukázusig tart. Hazánkban előfordulása szórványos és ritka. A Budai-hegységből, Érdről, a Csepel-sziget déli részéről és a Szigetközéből vannak előfordulási adatai, de feltehetőleg máshol is megtalálható.

Veszélyeztető tényezők: Legfőbb veszélyforrás a gyepterületek csökkenése, részben a beerdősülés, részben a szántóvá alakítás miatt. Hártáásszárnyú parazitái közül több gyilkosfűrkész-, illetve fűrkészdarázsfajt tartanak számon.

A megőrzés érdekében szükséges és ajánlott tevékenységek: Fontos lenne a szántók és más mezőgazdasági területek között a természetes gyepek, mezsgyék fenntartása is kímélete. Ez egyúttal a beporzók fennmaradásának is a záloga, ami messze túlmutat a természetvédelmi célokon.

Ajánlott irodalom: KASZAB 1962, MERKL & VÍG 2009, RHEINHEIMER & HASSLER 2018



A karimás pajzsbogár (*Cassida canaliculata*) pompás élénkzöld színének létrejöttében a testfolyadékának is szerepe van. Az elpusztult és kiszáradt példányok éppen ezért kifakulnak (© Farkas Sándor)



A kicsi, de annál feltűnőbb nagy fészkesbogár (*Cryptocephalus sericeus*) eleven drágakőként csillan meg a sárga virág belsejében (© Farkas Sándor)

SZÉL GYÖZŐ & BÉRCES SÁNDOR